

MESÉLŐ TÁRGYAK

A fülöpszállási deputációs láda, és annak kincsei

1989 után a fülöpszállási községházán is jelentős átalakítások történtek. Nemcsak a működést illetően, de a ház korszerűsítése és a bútorok selejtezése is megtörtént. Engedélyt kértem az előző polgármestertől, hogy a feleslegessé vált, megsemmisítésre szánt limlomok között válogathassak a helytörténeti gyűjtemény részére. A pincében térdig érő talajvízzel borítottan, elrohadt bútorok és szétmállott régi papírok között megtaláltam a község régi deputációs ládáját. Hosszú és költséges folyamat volt, míg az átázott faládát az egyik múzeum restauráló műhelyében stabilizáltattam. Az utazóláda gyártási időpontját az 1700-as évek legelejére datálták a szakemberek. A szépen vasalt, zárral, pántokkal ellátott láda dekoratív antik műremek. A város mindenkori előljárói a Jászberénybe történő utazások alkalmával ebben szállították az okmányokat, iratokat. Hogy a lóvontatású szekéren zötykölődő fülöpszállási szenátor uraknak mennyi időbe is telt Jászberénybe, valamint vissza történő utazása, megtudhatjuk Herpai János képviselő 19. századból az utókorra hagyott, igen nagyjelentőségű naplójából. Az 1849-es esztendőben a következő bejegyzést tette: „... *Április 23-dikán voltunk Jász Berénbe Gyűlésre. 7 nap telt el jövet menet és az ottlétünk...*”

A fülöpszállási küldöttség deputációs ládája a mindenkori aktuális iratokkal bizonyára több száz alkalommal megjárta a Jászberénybe vezető utat a kocsiderékban elrejtve, esőben, sárban, hófúvásban és izzasztó napsütésben oda s vissza.

Ez a fából ácsolt láda valószínűleg a legrégebbi bútor a településünkön. Ennek megfelelően őrzöm a gyűjteményemben. Feltétlenül a redemptio időszakának tanúja.

Az elmúlt hatvan év során több száz olyan dokumentumot gyűjtöttem össze, melyek egykor ezen ládában utazhattak, vagy csupán az 1700-as évek eleje óta községünkkel összefüggésbe hozhatók. Néhányat ezek közül bemutatok írásom végén.

Több százéves dokumentumokra rálatálni egyre nehezebb és véletlenszerűbb manapság. Leginkább azért, mert történelmünk viszontagságai alatt a

generációk váltása, az őrzési viszonyok különbözősége következtében a papír vagy pergamen alapanyagú tárgyakat megviselték az évszázadok próbatételei. Amely tárgy túlélte a háborúk, tűzvészek, költözködések, selejtezések pusztításait, az szépen lassan, de megtalálta végleges helyét a közgyűjteményekben. Kisebb százalékuk családok őrzésében, gyűjtők tárlóiban pihennek. A megszállott gyűjtő pedig mindig reménykedik egy-egy érdekesebb relikvia előkerülésében, melynek lapjain a régmúlt üzenete rejtőzhet.

A fülöpszállási deputációs láda

A mai gyűjtők eredményes működésének hatékonysága a határok átjárhatóságával, a közlekedés felgyorsulásával, az információáramlás gigantikus fejlődésével lényegesen kedvezőbb, mint néhány évtizeddel ezelőtt volt. Magyar magángyűjtők egyre gyakrabban tűnnek fel Európa nagyvárosaiban rendezett aukciókon. Ezek az árverések legalább kétszeres haszonnal járhatnak. A gyűjtők hazahozzák a megvásárolt hungarikákat, valamint kapcsolatokat teremthetnek külföldi gyűjtőkkel. Ma már a honi gyűjtőknek is van esélye versenybe szállni, eredményesen licitálni egy-egy magyar vonatkozású dokumentumért, nemzeti kincsért határainkon túli árverezéseken is.

Nemrégiben Bécsből sikerült hazahoznom a Jászkun Redemptio egyik korabeli, eredeti, 1745-ből származó engedélylevelét. Ez a nyomat közis-

mert, hiszen minden megváltkozott jáász és kun település bizonyára kapott egy-egy példányt belőle. A most megszerzett dokumentum abban különbözik az eddig ismertektől, hogy aranyfestékekkel díszítették a kezdő iniciálét, és az iratvégi díszítés is teljesen egyedi. Nyomdai aláírás helyett pedig Mária Terézia autográf aláírása szerepel a szöveg végén.

Különlegessége még, hogy a zárólapon, mely eredetileg üres volt, később a 19. század közepén ráfestették az akkor érvényben lévő Pest-

Pilis-Solt-Kiskun vármegye címerét. Az egész dokumentum igen megkímélt állapotban maradt fenn.

A redemptio jelentőségéről most nem kell írnom, hiszen aki olvassa a Redemptio című folyóiratot, valószínűleg jól ismeri a történetet, és könyvtárnyi irodalom, dokumentum található erről.

A megmentett deputációs láda jelenlegi kincsei közül felsorolok néhányat:

- 1685 – Ibrahim pasa levele Kohári Istvánhoz (*kézirat*)
- 1686 – Solti bíró panaszos levele a felszabadító európai hadsereg parancsnokához (*kézirat*)
- 1745– Mária Terézia redemptios engedélylevele (*s. k. autográf aláírása, ezt követte a Statutum rendelet*)
- 1801 – Horváth Péter: Commentatio ... Jazigum et Cumanorum ..., Pest (*folytatás a 30. oldalon*)

(folytatás a 29. oldalról)

- 1815 – Ö Felségének az ausztriai császárnak... Manifestuma, Buda, Kir. Univ. nyomt.
- 1817 – Fülöpszállási takácsok, szabók, cszövgargák céh kiváltságlevele (Franciscus autográf m. k.) (Pergamen+pecsét+pecsétnyomó)
- 1820 – Statuta pro Judiciis Jazigum et Cumanorum (Trattner, Pest)
- 1825 – Fülöpszállás Városalapító oklevél (Franciscus autográf m. k./Pergamen, függőpecsét)
- 1826 – Legelső országos vásár Fülöpszálláson

Mária Terézia

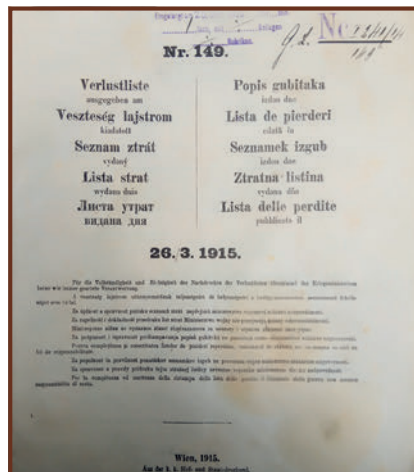
redemptios engedélyének első oldala

- 1826. június 22. – (Levél Kiskunlacházára) Szabad Fülöpszállás városa és bírása
- 1827 – Tarifája a nemes Jász és két Kun Kerületek kebelében helyezett városok' országos és heti vásárjainak (Jászberény, Muhoray András M. K.)
- 1829 – Beszéd... Pest Pilis Solt... vármegyéknek... Buda városában... Josef nádor Úr... tiszt-választó-szék alkalmával, Trattner, Pest
- 1831 – Az adacsi puszta haszonbérbe kiadó (plakát)
- 1834 – Hirdető levél (útonállók, gonosztevők kivégzésével kapcsolatos rendelet) (Jászberény, Mihálkovits József főnöktárus, plakát)
- 1839 – A jászoknak és kunoknak dicső emlékeztető Mária Theresia királynő által 1745. esztendőben adatott kegyelmes királyi kiváltságos levél, Trattner Károly, Pest (Beírás kézzel: Kun Sz. Miklós Városáé)
- 1839 – Hirdetmény (Statárium bűnözők felakasztásáról) Jászberény Bartsik Márton jegyző, plakát

- 1840 – Jelentése Pest, Pilis és Solt T. Vármegyék 1839/40 évi orsz. gyűl. követeinek. Trattner, Pest
- 1844 – Törvény cikkely a Jász-Kun Kerületek belszerkezetéről és orsz. gyűl. szavazati jogáról
- 1844 – ...Pest, Pilis és Solt vármegye... Repertóriuma Gurián és Bagó betűivel, Buda
- 1845 – Jász-Kun Kerületek váltságának első százados öröm-ünnepé Jász-Berényben, május 20. 1845. Landerer és Heckenast, Pest
- 1868 – A Jász Kun Kerületek 1867. évi megválasztott tisztikarának, városi tisztviselőinek és kerületi közgyűlési képviselőinek névjegyzéke, Jászberény (Veress Károly ker. aljegyző) (Plakát sok száz névvel)

Térképek:

- 1730 – Bél Mátyás könyvének térképmelléklete
- 1796 – Pest Pilis és Solt... Vármegyék térképe (Színes, Görög és Kerekes)
- A kiséri Bankós család (1700-as évek közepétől Fülöpszálláson élő család levéltára, 1797 – 1876-ig)
- Fülöpszállási levelek, okmányok a 18. századtól

Veszteség lajstrom első oldala, 1915

- Báthori Gábor ref. lelkész-püspök iratai, könyvei
- Kunszentmiklósi és szabadszállási iratok, levelek a 18. századtól

Könyvtáram több száz szakkönyvet tartalmaz, ami a jász és a kun térség történetével, irodalmával foglalkozik a jelzett népcsoportok letelepedésétől kezdődően.

Ugyancsak Ausztriában vásároltam meg a K. U. K. Kriegsministerium N. r.

149-es számú „szigorúan titkos” jelzésű „Veszteség lajstrom”-ját. Dátuma: 26. 3. 1915. Ez az A/4-es méretű, 58 oldalból álló jelentés igen apró betűkkel írva mintegy 3.500 elesett katona adatait tartalmazza. Az 1914-18 között zajló világháború hatalmas embervesztésére következtethetünk abból a tényből, hogy 1915 márciusában, nem egészen egy év alatt a 149. veszteség-lajstromot összegezték a K. U. K. vezérkaránál.

Feltűnő, hogy az elesett tisztek jelentős többsége osztrák volt, míg az altisztek és rangjelzés nélküli katonák csehek, székelyek, galíciaiak, magyarok. Szomorú, hogy az áldozatok 70%-a magyar volt, amiből arra lehet következtetni, hogy honfitársainkat küldték a tűzvonalba.

Pest-Pilis-Solt vármegye bronz címere

Szintén Ausztriából sikerült hazahoznom nemrégiben Pest Pilis Solt vármegye 19. századból származó dekoratív címerét. Anyaga bronz, és mives bőrbetéttel ékesítették. Átmérője 30 cm, egy kézműipari remekmű. Valószínűleg valamely település hintójának a jelződsze lehetett.

A magángyűjtő minden esetben először családjának fiókjában, padlásán, kamrájában keresgél. Később szomszédoknál, ismerősöknél, saját településén. Szerencsésnek érzem magam, mert gyermekkoromat Fülöpszálláson, ifjúkoromat Kunszentmiklóson, felnőttkoromat nagy részben Budapesten éltem. Idős koromra pedig elértem, hogy határainkon kívül kallódó jász-kun ereklyéinknek is kereshetem a bűvőhelyeit.

Székely Gábor helytörténeti kutató